

базового рівня професійної мобільності майбутніх інженерів. А отже, рішення використати модель формування професійної мобільності в процесі вивчення фундаментальних дисциплін було правильним.

Таким чином, результати статистичного аналізу порівняння середніх і дисперсій підтвердили нашу гіпотезу H_0 : запропонована система формування базового рівня професійної мобільності майбутніх інженерів у технічному ВНЗ значно підвищує якість знань, умінь і навичок з вивчених тем, рівень професійної мотивації студентів, формує професійну спрямованість, здатність швидко переключатися з одного виду діяльності на інший, професійно значущі якості майбутнього випускника вищого технічного закладу, тобто, формує базові складові професійної мобільності майбутніх фахівців інженерних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Венецкий И. Г. Основные математическо-статистические понятия и формулы в экономическом анализе / И. Г. Венецкий, В. И. Венецкая. – М. : Статистика. – 1974. – 277 с.
2. Гласс Дж. Статистические методы в педагогике и психологии / Дж. Гласс, Дж. Стенли. – М. : Прогресс, 1976. – 490 с.
3. Петрук В. А. Ймовірісно-статистичні моделі та статистична оцінка рішень / В. А. Петрук, Г. Г. Кашканова // Навч. посіб. – Вінниця: ВДГУ, 2000. – 147 с.
4. Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень / О. П. Рудницька. – К. : Експрес, 1998 – 143 с.

The article analyzes the results of the study formation of a professional mobility of future engineers. Given the use of a statistical evaluation of the results of the experiments namely – comparison of numerical characteristics (statistical mean and variance – the square of the deviation from the mean) of the two samples, which made it possible for the basis of the significant differences between the studied parameters to decide on the effectiveness of the proposed methods of training.

Key words: professional mobility, the statistical average, variance, statistical analysis.

УДК: 371.311.6

Цимбалару А. Д. *

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В ШКОЛІ І СТУПЕНЯ В СИСТЕМІ ВНУТРІШНЬОШКІЛЬНОЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

У статті розкриваються зміст і методологія організації діяльності вчителів з педагогічного проектування освітнього простору в школі І ступеня в системі внутрішньошкільної методичної роботи.

Ключові слова: освітній простір в школі; педагогічне проектування освітнього простору; підготовка вчителя до педагогічного проектування; внутрішньошкільна методична робота.

Процеси глобалізації і водночас індивідуалізації освіти у зв'язку з переходом від нормативно-ціннісного до рефлексивно-гуманістичного дискурсу в умовах «хаотичної мобільності» і «соціокультурної невизначеності» звертають педагогів до пошуку ресурсів забезпечення її якості і ефективності. Виокремлення педагогічного проектування освітнього простору в школі як ключового механізму досягнення цієї мети потребує відповідної підготовки вчителів.

* © Цимбалару А. Д., 2012

У педагогічній літературі знайшли відображення такі аспекти досліджуваної проблеми: підготовка майбутніх учителів до проектування (О. Безпалько, В. Безрукова, В. Веселова, О. Коханко, Е. Крюкова, І. Шапошнікова та ін.); проектування у системі післядипломної освіти (Л. Ващенко, Ю. Громико, Н. Зотова, Н. Масюкова та ін.), використання методу проектів в управлінській діяльності (Л. Калініна, Т. Капустеринська, І. Колеснікова та ін.); проектна діяльність учителя (Е. Заір-Бек, С. Конюшенко, А. Новиков та ін.). Проведений аналіз засвідчив, що поза увагою дослідників залишається такий об'єкт проектування, як освітній простір школярів і передусім початкової ланки й проблема організації відповідної діяльності педагогічного колективу в системі внутрішньошкільної науково-методичної роботи.

Як результат дослідницького пошуку, виокремлено завдання, спрямовані на забезпечення ефективної організації діяльності педагогічного колективу до педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня, зокрема:

- змістове і інформаційно-методичне забезпечення підготовки педагогів до педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня;
- структурування методичної роботи із забезпечення адекватних форм і методів;
- активізація професійного само- і взаєморозвитку та вдосконалення педагогів в контексті вирішення проблеми.

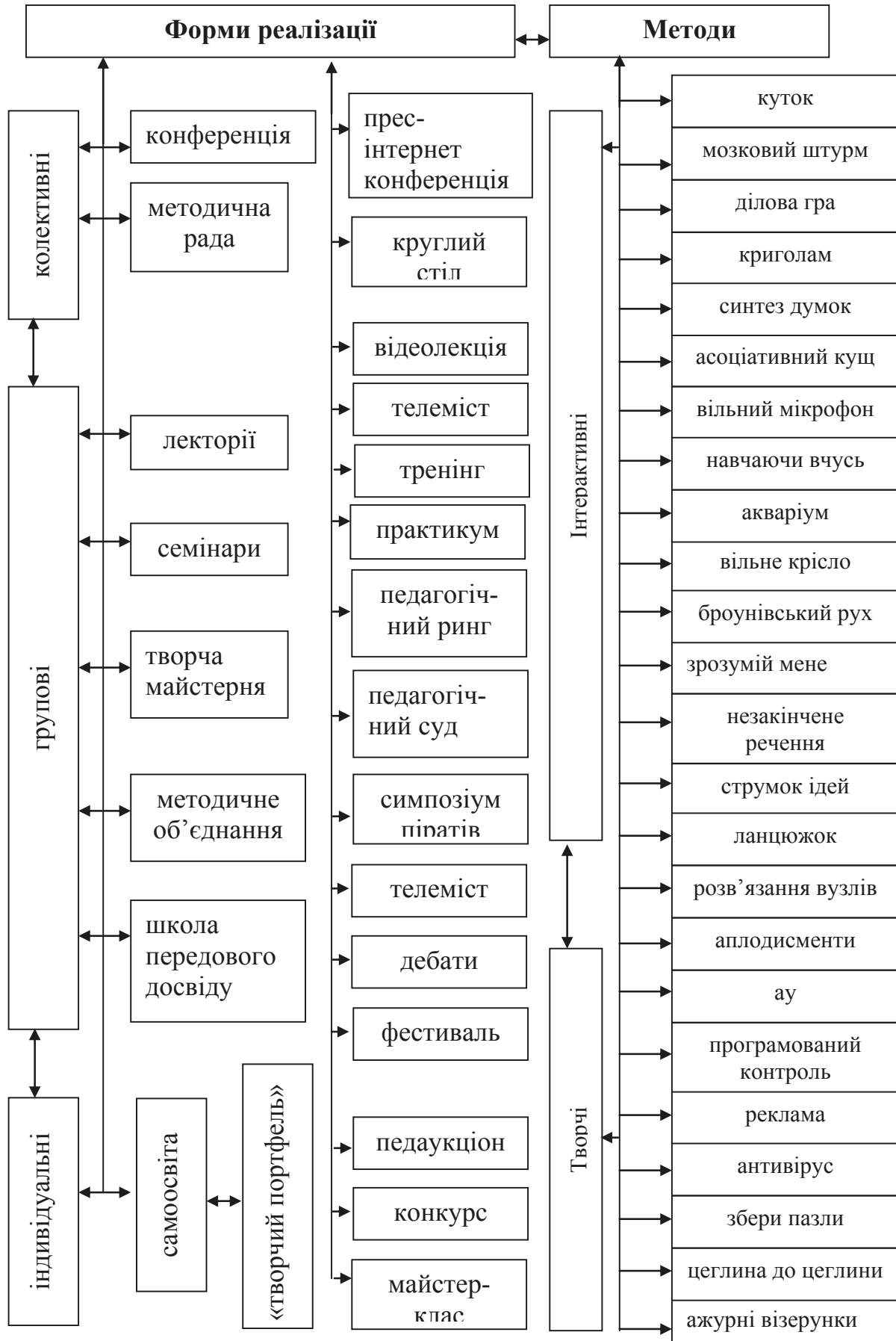
Розкриємо зміст діяльності, спрямованої на їх вирішення.

Як засвідчили теоретичні засади дослідження проблеми і результати виявлення стану організації означеної діяльності педагогів в практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів, для її реалізації є необхідність розроблення *методики підготовки вчителів до педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня*. Ураховуючи результати аналізу стану готовності педагогів до означеної діяльності, її складено з *трьох кластерів*, де, за потребою, перший або і перший, і другий можуть «випадати». Так, якщо у школі організована проектна діяльність молодших школярів і вчителі ефективно використовують метод проектів, перший кластер виявляється зайвим. Якщо педагогічний колектив активно долучається до розроблення методичних, дидактичних та інших педагогічних проектів, підготовка до проектування освітнього простору в школі I ступеня має починатись відразу з третього кластера. Така побудова враховує фактор складності сприйняття наукових положень, де покрокова процедура підготовки сприяє її ефективності. Так, найменший ступінь складності виявила підготовка вчителів до використання методу проектів. Далі, опанувавши навички організації проектної діяльності учнів, учителі, на основі порівняння, краще оволодівають навичками організації власної проектної діяльності. Завершальна фаза вміщує детальне ознайомлення з окремим етапом педагогічного проектування, який безпосередньо стосується розроблення моделі освітнього простору в школі I ступеня. З урахуванням окресленого, *перші два кластера було об'єднано у програму спецкурсу «Проектна діяльність учителя і учня початкової школи»* (рекомендована Міністерством освіти і науки України. Лист № 1.4/18 – 1702 від 24.07.2007 р.) [3]. Вона складається з трьох блоків – інформаційного, змістового і контрольнo-узагальнюючого. У першому – подано пояснювальну записку та навчально-тематичний план. Другий блок представлений двома модулями: «Підготовка вчителя до організації проектної діяльності молодших школярів» (укладач О. Онопрієнко) і «Підготовка вчителя початкової школи до здійснення проектної діяльності» (укладач А. Цимбалару). Останній блок містить матеріали для поточного і підсумкового тестування. Структура та змістове наповнення програми логічно вмотивовані: спочатку вчителі сприймають і усвідомлюють теоретичний матеріал, а потім переносять його у практичну сферу. Зазначимо, така побудова програми дозволяє використовувати її автономно як в цілому, так і кожен її модуль окремо (у тому числі у системі післядипломної педагогічної освіти та у вищих навчальних закладах, які здійснюють підготовку педагогічних працівників за напрямом «Початкова освіта»).

Виокремлення *третього кластера* підготовки вчителів до педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня ґрунтувалось на розумінні моделювання як окремої процедури у процесуальній схемі педагогічного проектування. Це передбачало актуалізацію знань та детальне вивчення освітнього простору як об'єкта цілеспрямованого перетворення, виявлення його характеристик, властивостей, структурних компонентів тощо, вибір способів, рівня змін, визначення напрямів, у яких розгортатиметься модель, формулювання гіпотези щодо побудови моделі, вибір типу моделі тощо. Цей кластер забезпечується окремою *програмою навчального курсу* для вчителів початкової школи «*Основи моделювання інноваційного освітнього простору в загальноосвітньому навчальному закладі*» [4]. Вона розроблена з урахуванням результатів, отриманих під час вивчення стану підготовки вчителів до педагогічного моделювання освітнього простору в школі I ступеня у практиці роботи загальноосвітніх навчальних закладів і затверджена вченою радою Інституту педагогіки НАПН України (Протокол вченої ради № 3 від 25 лютого 2010 р.) для використання як у системі внутрішньошкільної науково-методичної роботи, так і для організації освітньої діяльності методичних кабінетів і центрів. Програму побудовано у логіці першого спецкурсу, і відповідно, вона складається з трьох блоків – інформаційного, змістового і контрольно-узагальнюючого. Змістовий блок представлено двома модулями: «Підготовка вчителя до педагогічного моделювання» і «Інноваційний освітній простір у школі – об'єкт педагогічного моделювання». Він реалізується шляхом організації лекцій та семінарів-практикумів. Навчальний курс характеризується збалансованістю щодо надання теоретичного і практичного матеріалу, використання групових і індивідуальних форм і методів.

Кожна програма методично забезпечена розробками семінарів-практикумів, які представлені у публікаціях [1; 2; 5]. Ураховуючи специфіку обраного об'єкта проектування, підготовка до означеної діяльності організовувалась у системі внутрішньошкільної науково-методичної роботи. Вона будувалась на розумінні поняття «система науково-методичної роботи в школі». Аналіз вітчизняної і зарубіжної фахової літератури та здобутків шкільної практики доводить, що сутність цього поняття полягає у створенні структури заходів з відповідним змістом, певними формами і методами науково-методичної роботи, які сприятимуть формуванню творчо спрямованого розвивального середовища навчального закладу, що у свою чергу, спонукатиме вчителів до переходу на нові функції – вчителя-проектувальника педагогічних об'єктів, вибір яких відповідає запитам сучасності і ураховує загальнолюдські і національні ціннісні виміри міжпарадигмальної педагогічної дійсності. Реалізація нових для традиційної школи функцій проектувальника такого складного об'єкта, як освітній простір у школі I ступеня вимагає підготовки вчителя в системі науково-методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу не в дискретному, а в синтезованому вигляді з використанням інноваційних форм і методів. Такий підхід передбачає залучення вчителів до *використання здобутих знань і умінь на практиці* спочатку на рівні репродуктивного відтворення, а потім на творчому рівні виконання проектів різного ступеня складності. З урахуванням цього в дослідницькому процесі відбувався добір і структурування заходів, орієнтованих на організацію підготовки до проектування освітнього простору в школі I ступеня на теоретичному, практичному і творчому рівнях. У результаті було побудовано орієнтовну структуру внутрішньошкільної методичної роботи (схема). Вона охоплює *колективні, групові й індивідуальні форми*, які спрямовують внутрішньошкільну науково-методичну роботу на ознайомлення вчителя з засадами педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня (семінари і лекції) і реалізацію одержаних знань і умінь на практиці через залучення його до участі у роботі методоб'єднання, творчої майстерні, школи передового досвіду. Провідними організаційними формами були обрані тренінг, практикум, педагогічний аукціон, педагогічний фестиваль, «симпозіум піратів» та ін.

Орієнтовна структура внутрішньошкільної методичної роботи

Зазначимо, що проведення кожного заходу передбачає отримання певного проміжного продукту діяльності вчителів: доробки з визначенням або уточненням понятійного апарату з проблеми (словники, тезауруси, глосарії); науково-методичного супроводу (бібліографія з теми; конспектів наукових джерел з проблеми; власних статей, доповідей, виступів; методичні рекомендації з упровадження педагогічного проекту; пам'яток вчителю-проектувальнику; карти ресурсів; алгоритму педагогічного проектування; опису ефективних форм представлення результату), діагностичних матеріалів (критерії оцінювання результатів, методика діагностики ефективності педагогічного проекту, анкети, опитувальники). Всі одержані матеріали складають «творчий портфель» учителя.

Стосовно обраних методів зазначимо, що більшість становлять інтерактивні методи як найбільш доцільні щодо обраних форм. Це такі методи, як асоціативна квітка, програмований контроль, ау, струмок ідей та ін. Також доцільними для організації означеної діяльності є методи дидактичної гри (рольова гра, прес-конференція); бінарні: наочно-індуктивні (анти-вірус, куток), наочно-дедуктивні (синтез думок, цеглина до цеглини, збери пазли), практично-евристичні (розв'язання вузлів, акваріум); ситуативні тощо.

Підготовка й проведення *методичної ради, як колективної форми* здійснюється з метою актуалізації можливостей і перспектив, які відкриває оволодіння вчителями знаннями і навичками педагогічного проектування означеного об'єкта. За рішенням методичної ради науково-методична робота у загальноосвітньому навчальному закладі спрямовується на оволодіння колективом вчителів, які працюють у початковій ланці, цим видом діяльності. Окрім зазначених у орієнтовній структурі, форми і методи проведення відкритої методичної ради можуть бути обрані кожним закладом довільно, залежно від особливостей його типу, складу педагогічних працівників тощо.

Далі конкретизуємо *групові форми* організації діяльності педагогічного колективу школи I ступеня з проектування освітнього простору в ній у системі науково-методичної роботи загальноосвітнього навчального закладу. Так, за результатами ранжирування пріоритетною для опанування новацій виявилась така форма методичної роботи як *семінар-практикум*. Тому її було обрано провідною груповою формою для підготовки вчителів до проектування освітнього простору в школі I ступеня. Ураховуючи, що проблема проектування освітнього простору в школі I ступеня містить великі обсяги теоретичних (філософських, психологічних, педагогічних) положень, було обрано і таку форму як *лекція*. Саме ці групові форми забезпечують теоретичний рівень підготовки колективу до означеної діяльності і реалізуються за розробленою методикою відповідно до затребуваних кластерів.

Наступні групові форми – *творча майстерня, методичне об'єднання вчителів початкової школи (або кафедра) і школа передового досвіду* – обрано як ефективні для опанування необхідних для проектування означеного об'єкту знань і умінь на практичному і творчому рівнях. Робота творчої групи і методичного об'єднання (кафедри) початкової ланки відбувається у логіці реалізації кожного з кластерів методики підготовки педагогів до педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня (відповідно до запропонованих у розробках семінарів завдань). Школа передового досвіду покликана вивчити, проаналізувати продукти і результати підготовки до проектування освітнього простору в школі I ступеня за кожним з обраних кластерів, ознайомлювати з ними інших, поширюючи досвід і узагальнюючи судження, думки і пропозиції для рефлексії. Детальні плани засідань творчої групи (майстерні), методичного об'єднання і школи передового досвіду, які апробовані у школах різних регіонів країни (Слов'янська гімназія м. Києва, Каховська гімназія, Рівненський колегіум, загальноосвітня школа I-III ступенів м. Болграда, Одеської обл. та ін.), представлено у публікаціях [1; 2].

Серед *індивідуальних* форм організації підготовки до проектної діяльності вчителів в системі внутрішньошкільної науково-методичної роботи було визначено *самоосвіту*. Завдяки участі у різноманітних заходах внутрішньошкільної науково-методичної роботи, вчитель підвищує свій творчий потенціал, розширює діапазон креативності у професійній діяльності,

що спонукає до самостійної роботи над підвищенням фахового рівня з обраного напрямку. Систематизації надбань сприятиме складання «творчого портфеля», орієнтовний зміст якого може бути таким.

I. Сторінки теоретичного матеріалу

1. Глосарій (тезаурус, словник понятійного апарату проблеми).
2. Бібліографія, список літератури.
3. Конспекти опрацьованих джерел інформації, дайджести, ксерокопії, скановані матеріали тощо.
4. Збірка статей, доповідей, виступів, рефератів, підготовлених вчителем безпосередньо.

II. Сторінки практичного доробку.

1. Схеми, таблиці, моделі, алгоритми діяльності, плани.
2. Діагностичний інструментарій (анкети, тести, опитувальні листи для виявлення проблемного поля, запитання для інтерв'ювання тощо).
3. Скарбничка моделей (орієнтири для розробки прогностичної моделі, результати пілотажних досліджень, моделі власного освітнього простору, модель комунікативної взаємодії вчителя й учня та інші матеріали, що будуть отримані у процесі підготовки).

Зазначені форми сприятимуть:

- забезпеченню глибини змістового аспекту методичної роботи закладу освіти щодо організації проектної діяльності вчителя, формуванню вміння планувати та прогнозувати результати діяльності з проектування освітнього простору в школі I ступеня;
- забезпеченню системності організації проектної діяльності вчителя в методичній роботі закладу освіти і формуванню його компетентності в теорії і практиці педагогічного проектування освітнього простору в школі I ступеня;
- впровадженню інтерактивних, інноваційних форм і методів організації означеної діяльності вчителя в системі методичної роботи; проявів ініціативи і творчості під час проектування освітнього простору молодших школярів.

Пропонований підхід до організації діяльності вчителів початкової школи з педагогічного проектування освітнього простору характеризується гнучкістю, адаптивністю до особливостей певного навчального закладу, збалансованістю щодо надання академічних знань і практичних умінь, наявністю можливостей для проявів творчості вчителів тощо. В свою чергу, успіх такої роботи сприятиме переходу на проектування освітнього простору в школі як провідну складову педагогічної діяльності колективу в цілому.

Список використаних джерел

1. Забродська Л. М. Інформаційно-методичне забезпечення проектно-технологічної діяльності вчителя: Науково-методичний посібник / Л. М. Забродська, О. В. Онопрієнко, Л. Л. Хоружа, А. Д. Цимбалару. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – 208 с. С. 3-117.
2. Педагогічне проектування / Авт.-упорядник А. Цимбалару. – К. : Шкільний світ, 2009. 128 с. С. 4-89.
3. Цимбалару А. Д., Онопрієнко О. В. Проектна діяльність учителя і учня початкової школи. / А. Д. Цимбалару, О. В. Онопрієнко. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 28 с.
4. Цимбалару А. Д. Підготовка педагогів до проектування інноваційного освітнього простору школярів / Нова педагогічна думка: науково-методичний журнал – № 2, 2010 р. – С. 38-41.
5. Цимбалару А. Д. Моделювання інноваційного освітнього простору в школі / Завуч – № 3 (477), лютий 2012. – С. 1-19.

The article describes the content and methodology of the organization of teachers pedagogical design of educational space in schools and in the degree vnutrishnoshkilnoyi methodical work.

Keywords: *educational environment at school, pedagogical design of educational space, preparing teachers for teaching design; vnutrishnoshkilna methodical work.*